Svalbard - et hjem for kontraster

Fargedesigner Grete Smedal har ingen favorittfarge. For henne er det helheten som teller, det var det også da hun fargela Longyearbyen.

Av ifi.no

Besøker man Longyearbyen i Svalbard vil noe av det første man legger merke til være de mange fargeglade husene.

Før du drar ut på ekskursjoner med hundespann eller scooter, kommer de varme fargene deg i møte, ofte på et lerret av hvit snø.

Og fargesettingen på Svalbard har sin helt egen historie. Den har også blitt fargedesigner Grete Smedals historie.

Alt er ekstremt

Bergensarkitekt Øivind Maurseth anbefalte Grete Smedal til oppdraget som hadde sin start i 1981. Et oppdrag som i alt skulle ta omkring 30 år, og bli til en livsoppgave. I dag er fortsatt Designfelleskapet der Smedal jobber, tilknyttet prosjektet. Men nå er arvtaker Sølvi Myrseth den som holder i de videre trådene.

– De kom selv og sa at de trengte farger der oppe. De hadde ikke farger i naturen annet enn i lyset. Mitt standpunkt var da enten å kamuflere bebyggelsen, eller å skape en skikkelig kontrast. Heldigvis gikk alle med på å gå for farger og skape kontrast, forteller Smedal.

Oppdraget ble gitt av Store Norske, verdens nordligste gruveselskap, som den gang eide hele byen.

Smedal har fått flere priser for Svalbard-prosjektet. I 2012 fikk fargedesigneren Norsk Forms hederspris, der blant annet fargesettingen av Svalbard var trukket fram.

– Alt er ekstremt der oppe; klima, lysforhold og at alt i prinsipp er bygget etter 1950. Men også at en eier var oppdragsgiver. For meg som fargedesigner ble prosjektet også en ekstrem utfordring. Jeg visste ikke

at det skulle bli så omfattende og vare i 30 år. Men det har vært kjekt, sier hun.

Fra grått til farger

Da Smedal kom til Svalbard for første gang, var inntrykket veldig «grått» og husene var brunbeiset. Det var knapt planter eller blomster å se.

– Det var mest svart og hvitt. Jordsmonnet var grått, svart og steinet, men det var også noen bittesmå vakre blomster å se. I store deler av året var det snø. For det meste manglet det farger i totalopplevelsen, de var bare i detaljene. Det kunne være litt gress som reinsdyrene beitet på, og det var det. På Svalbard er det lang mørketid, det er bekmørkt i tre måneder. Du får månelys om vinteren, men ser ingen farger. Naturen byr på veldig lite farger i utgangspunktet, forteller hun.

Smedal smeltet likevel helt for den vakre naturen Svalbard har å by på.

– Det var en fascinasjon fra første øyeblikk, så sterk at man ikke kommer ut av den. Bebyggelsen var ikke fin. Men naturen er et ubegripelig fenomen på kloden, og det til alle årets tider. Det er så vanvittig vakkert der at jeg var redd for å ødelegge, forteller hun.

Nytt liv i sentrum

Fargeplanen omfattet som utgangspunkt hele byen. Gjennomføringen startet med «spisshusene» i sentrumsområdet. Det er en rekke hus, som i dag er familiehus. De fikk syv ulike farger, men i like nyanser som skaper helhet.

– Ett hus skiller seg ut, og skaper kontrast. Det gjør uttrykket morsommere og det passer fortsatt inn i helheten. De kubistiske husene et annet sted i byen inviterer imidlertid til en annen fargesetting. De gav jeg svart som hovedfarge med fargesetting på detaljer, sier hun.

Fargeplanen ble tilført de nye områdene som kom til.

I Longyearbyen ble Gruvedalen, Elvesletta Nord, Elvesletta Syd, samt Longyearbyen skole tilpasset fargeplanen. Tilnavnet «Regnbueskolen» kom raskt etter omgjøringen og ansiktsløftet den fikk med regnbuens farger på vinduskarmene.

Etter hvert som Longyearbyen på 2000-tallet begynte å bli drevet mer som en kommune, kom nye bestemmelser. I byggeforskriftene ble det fastsatt at all fargesetting av byggverk i framtiden må gå gjennom en fargekonsulent. Fargene hadde gitt byen en identitet, der grepet hadde vært å utvikle en egen fargeidé. Den har ikke lokalstyret hatt ønske om å miste.

– Det er ganske unikt at de ville videreføre fargeplanen for framtiden gjennom konsulenthjelp. Det er ikke så vanlig i et lokalstyre. Røros er et annet eksempel på hvor man vil holder seg stramt til en fargeplan, sier Smedal.

Helheten teller

Utfordringen om å gi Longyearbyen farger var stor med tanke på de ekstreme lysforholdene. Fargedesigner Smedal løste utfordringen ved å finne en balanse mellom sterke kulørte toner, som ikke ble grelle i fullt lys.

– Husene må synes, men er de gule så er de heller okergule enn skarpt gul. De har dempet, gylne farger, sier hun.

Selv har hun ingen yndlingsfarge. Til det teller totaliteten for mye.

– Det kommer helt an på i hvilken sammenheng en farge skal ha, hva som er hensikten bak bruken, forteller hun.

I dag går fargeprosjektet videre på Svalbard. Designfelleskapet er blant annet hyret inn for å sette farge på det nye Svalbard Hotell som står ferdig i 2015.

Smedal har skrevet et par bøker om Svalbard-prosjektet. Den siste boken utkom i 2010 og heter «Longyearbyens farger – veien videre».

Nå er det snart tre år siden hun besøkte Svalbard sist. Designeren følger med på bilder som folk viser henne.

– Det er alltid hyggelig å komme opp dit igjen. Og da tar jeg de diskusjonene som kommer. Det er nemlig ikke alle som er like fornøyde med fargene jeg har valgt. Men hadde alle vært fornøyd, hadde ikke utfordringen vært spennende i det hele tatt, avslutter hun.